

«НАВЧАННЯ У СПІВПРАЦІ» ЯК ЕФЕКТИВНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗАСВОЄННЯ ІНШОМОВНИХ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

“COOPERATIVE LEARNING” AS AN EFFECTIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF FOREIGN LANGUAGE SPEECH SKILLS AND ABILITIES MASTERING

Досліджено роль «навчання у співпраці» як ефективною технологією оволодіння іншомовними мовленнєвими вміннями та навичками в ЗВО. Розкрито значення методу «навчання у співпраці» на заняттях з іноземної мови не лише як способу покращення і стимуляції навчального процесу, але і як необхідного чинника позитивного психологічного середовища і зняття розумового перенапруження у студентів. Виокремлено найбільш ефективні кооперовані структури та завдання для розвитку мовленнєвих навичок студентів під час вивчення іноземної мови. З'ясовано основні технології «навчання у співпраці» та обґрунтовано необхідність застосування цього методу в освітньому процесі. Розглянуто основні варіанти організації «навчання у співпраці» як педагогічної технології. Доведено ефективність оволодіння кожним студентом у процесі спільної діяльності певним рівнем знань, навичок та вмінь, що позначатимуть його індивідуальні властивості розвитку. Ця стаття знайомить з особливостями студентів, які готові допомагати один одному та беруть на себе колективну відповідальність за спільну роботу в навчальній діяльності. З-поміж сучасних педагогічних технологій, котрі сприяють формуванню комунікативної компетентності студентів, допомагають упровадженню індивідуалізованих методів навчання, забезпечують індивідуальне та диференційоване навчання на основі здібностей та рівня знань, у статті проаналізовано саме технологію «навчання у співпраці» як одну з найефективніших. Зазначено, що «навчання у співпраці» – це взаємне спілкування у процесі навчання, адже цілеспрямована спільна діяльність може підвищити цікавість до аудиторії та значно збільшити час практичної мовлення кожного студента, тим самим збільшити ефективність оволодіння мовленнєвими вміннями та навичками на заняттях з іноземної мови. Ця стаття доводить, що на основі технології спільного навчання взаємодія учасників навчального процесу створює можливості для кожного, надаючи їм право висловлювати свою думку та сумніватись у правильності дій інших партнерів. Саме тому співпраця та партнерство з іншими можуть допомогти кожному учаснику цієї форми діяльності проявити себе максимально та продемонструвати свої здібності (особисті, знання, лідерство, навички спілкування).
Ключові слова: «навчання у співпраці», технологія, педагогічний прийом, взаємодія.

The article examines the role of “cooperative learning” as an effective technology for mastering foreign language skills at High Educational Establishment. The importance of “cooperative learning” method in foreign language classes has been revealed. Because it is not only a means of optimizing and stimulating the learning process, but also an important aspect of psychological comfort and relieving students’ mental strain. The most effective cooperative structures and tasks for the development of students’ speech skills while learning a foreign language have been highlighted. The main technologies of “cooperative learning” have been clarified and the necessity of this method application in educational process has been substantiated. The main options for the organization of “cooperative learning” as a pedagogical technology have been considered. The efficiency of mastering by each student in the course of joint activity of knowledge, skills and abilities at the level corresponding to his individual features of development has been proved. The peculiarities of forming students’ readiness to help each other in the process of joint educational activity and to acquire collective responsibility for joint work have been given. Among the modern pedagogical technologies that contribute to the formation of students’ communicative competence, help to implement a personality-oriented approach to learning, provide individualization and differentiation of learning based on abilities, their level of knowledge is technology of “cooperative learning” as one of the most effective. It has been noted that “cooperative learning” is learning in the process of communication with each other. As purposeful cooperation activity it allows to increase the interest in classes and significantly increase the time of speech practice of each student, thereby to develop the effectiveness of mastering speech skills in foreign language classes. The article proves that interaction of participants in the educational process on the basis of cooperative learning technologies creates opportunities for everyone to have the right to their own opinion and doubts about the correctness of the actions of other partners. That is why cooperation with others and partnership help each participant of such form of activity to reveal themselves to the maximum and demonstrate their capabilities (personal, intellectual, leadership, communication).
Key words: “cooperative learning”, technology, pedagogical method, interaction.

УДК 378.1:211.21
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.13>

Сокол М.О.,
докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри
романо-германської філології
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Гупка-Макогін Н.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних
технологій
Тернопільського національного
економічного університету

Боднар О.І.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Тернопільського національного
технічного університету
імені Івана Пулюя

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Розвиток освітньої парадигми вимагає від педагогічної науки і практики вивчення та впровадження новітніх методів навчання в навчальний процес ЗВО. Інноваційні системні технології сприяють удосконаленню всього педагогічного процесу в освітньому закладі. Кожна з них ґрунтується на прагматичному філософському вченні, а теоре-

тичною базою та моделлю якої є засоби та методи практичного спрямування.

Сьогодні три інноваційні технології набули найбільшого практичного застосування в педагогічній діяльності викладача: предметно-орієнтована, особистісно-орієнтована, а також партнерська технологія. Основна ідея партнерської технології або технології «навчання у співпраці» – надати

можливості для активного спільного навчання студентів у різних ситуаціях, що базується на взаємодії студентів у групі, ідеї кооперативного навчання, під час упровадженні якого реципієнти беруть на себе не лише поодинокі, а й колективну відповідальність за вирішення навчальних проблем та за успіхи кожного й допомагають один одному. З огляду на це «навчання у співпраці» є ефективним інструментом оволодіння мовленнєвими вміннями та навичками на заняттях з англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кооперованого навчання в освіті є досить новим. Однак відображення цієї технології в педагогіці прослідковуємо у працях таких науковців: С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, Я. Коменського, В. Кременя, Н. Ничкало. Позаяк О. Титар і Г. Пінчук уважають, що система кооперованого навчання ще недостатньо вивчена, а тому неоднозначно сприймається багатьма педагогами. Її остаточне теоретико-методичне обґрунтування та практичне впровадження в навчальний процес – справа майбутнього. Очевидно, що «навчання у співпраці» – декларує нові можливості для діяльності викладачів та студентів, є прагматичною парадигмою активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих аспектів навчального процесу [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зазначити, що ця технологія забезпечує найкраще поєднання орієнтованого навчання та персоналізованого орієнтованого навчання. Як відомо, найважливішою умовою навчального процесу є його особистісна орієнтація, яка спрямована на те, щоб кожен студент став повноцінним, самодостатнім та творчим суб'єктом із діяльністю, пізнанням, спілкуванням, свободою та самодіяльністю особистості. Звідси маємо гуманістичну спрямованість навчально-виховного процесу, центром і метою якого є індивід. У процесі навчання розвивається або вдосконалюється самооцінка, толерантність, незалежність, відповідальність, прийняття думки інших, обговорення або відстоювання своїх переконань. Власне, це й обрано основною проблемою поданого дослідження, що визначає його актуальність.

Мета статті. У статті досліджується роль «навчання у співпраці» як ефективної технології оволодіння іншомовними мовленнєвими вміннями та навичками в ЗВО. Розкривається значення методу «навчання у співпраці» на заняттях з іноземної мови як не лише предмету оптимізації та стимулювання навчального процесу, але й важливого аспекту психологічного полегшення та зняття психологічного стресу у студентів. З'ясовуються основні технології «навчання у співпраці» та обґрунтовується необхідність застосування цього методу в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. «Навчання у співпраці» або коопероване навчання – це навчальна технологія, яка відбувається в невеликих групах, що дозволяє виокремити проблему, довести, аргументувати свою думку для подальшого ґрунтовнішого розуміння навчального матеріалу, а також збагачення мовленнєвої діяльності та мислення. Викладач ділить студентів на декілька малих груп і дає їм детальні інструкції. Кожна особа опрацьовує свої завдання, свою частину матеріалу аж до остаточного розуміння проблеми, яка вивчається, та фінального завершення. Згодом учасники обмінюються результатами, тому робота кожного є необхідною та вагомою для інших, оскільки без неї проблема не буде вирішеною (частина важливої інформації втрачається, а решта реципієнтів її не отримають). Коопероване навчання відбувається в чітко сформованих підгрупах, що виокремлюються в межах групи. Головно увагу варто зосередити на співпраці, а не на конкуренції, оскільки така ідея сприятиме отриманню кращих результатів усіма учасниками.

Варто зазначити, що американські дослідники Д. Джонсон і Р. Джонсон виокремлюють основні умови ефективності скооперованої діяльності:

- «учасники розуміють свою взаємозалежність від інших членів групи та відчувають особисту відповідальність за досягнення групових цілей»;
- «учасники здійснюють взаємодію, під час якої допомагають один одному навчатись»;
- «учасники вчаться спільно працювати» [5].

Цінність кооперованого навчання була визнана впродовж розвитку історії людства. Організація індивідуальної роботи, підтримка один одного та постановка інтересів колективу на перше місце є рисами найуспішніших людей цієї епохи. Групове навчання бере свій початок з існування давніх племен і є частиною навчальної практики. Його ефективність доведено в численних дослідницьких роботах, і як наслідок, з'ясовано, що працюючи у групі, студенти можуть досягти очікуваного рівня освіти, виховання та розвитку швидше та простіше. Все, що потрібно зробити, – це правильно керувати та організовувати роботу, щоб група відповідала певним вимогам.

Додамо, що основа диференціації технології «навчання у співпраці» – спільна мета, тобто її однакове бачення й розуміння студентами. Важливо, що вона має найвищий пріоритет і була важливішою за особисті цілі, для розуміння кожного члена групи. Ось чому педагогам потрібно більш глибоко вчитись, формуючи команду, й виходити за межі традиційного способу поділу студентів, тобто не лише для досягнення успіху у процесі навчання.

Зазначимо, що функція вчителя в кооперативному навчанні має деякі нові аспекти, тобто його

головне завдання – прищепити студентам віру в можливість успішного досягнення цілей та спонукати їх до самостійного пошуку. Згодом він виконує роль «фасилітатора – помічника, рівноправного учасника групи, однак навантаження на педагога зростає, тому що він додатково має займатись формуванням у реципієнтів такі здатності: координувати свою діяльність із діяльністю партнерів; ставати на позицію інших і змінювати свою позицію; надавати своїм партнерам допомогу та користуватись їхньою допомогою; рефлексувати свої дії та дії інших членів групи; з повагою ставитись до кожної думки; вибудовувати міжособистісні взаємини з партнерами; надавати найвищого пріоритету досягненню колективної мети; не допускати переростання суперечностей у зіткнення позицій та інтересів; попереджувати виникнення конфліктів» [3, с. 37].

Цікавим є той факт, що нова й найвідповідальніша функція спільного аналізу вчителів із навчальним процесом, що робиться не тільки під кутом зору результатів, але і здійсненна з погляду вибору підходів, методів вирішення проблем, ефективної співпраці та міжособистісних стосунків тощо.

Варто зазначити, що є п'ять важливих складників успішних ситуацій «кооперованого навчання»:

- позитивна взаємозалежність – коли всі члени групи відчувають себе пов'язаними один з одним заради досягнення спільної мети. Кожна особистість повинна робити все можливе для досягнення успіху всієї групи загалом, а без успіху окремої особистості неможливий успіх групи;

- особиста відповідальність – робить кожного члена групи відповідальним за досягнення в навчанні;

- особистісна взаємодія (взаємодія обличчям до обличчя) – коли учні групи знаходяться в тісній близькості один до одного, й діалог здійснюється так, що сприяє тривалому прогресу;

- соціальні навички – навички позитивної взаємодії між людьми сприяють ефективній роботі групи (розподіл ролей, слухання, надання допомоги, перевірка розуміння, випробовування). Ці навички допомагають у спілкуванні, викликають довіру, розвивають уміння вирішувати конфлікти, приймати рішення;

- груповий процес – члени групи зосереджують їх спільні зусилля і ставлять за мету вдосконалення цього процесу [7, с. 12].

Отже, ефективність кооперованого навчання залежить від того, наскільки кожен член усвідомлює важливість співпраці та взаємодії шляхом взаємодопомоги. Можна ввести в досвід групи п'ять основних елементів, унаслідок чого ці елементи стають інструментами для вирішення проблем, пов'язаних із груповою роботою.

Далі постає таке питання: «Як працюють ці п'ять складників?». Групи кооперованого навчання фор-

муються на сприятливій взаємозалежності кожного індивіда, а цілі ставляться так, що її члени цінують один одного та дбають про навчальні та соціальні досягнення інших. Студенти несуть відповідальність за засвоєння матеріалу та заохочують інших до успіху, оскільки прогрес людей та груп контролюється та оцінюється, а керівництво ділиться між членами групи. Додамо, що члени команди повинні допомагати один одному, щоб успішно виконати загальну роботу. Крім того, студенти використовують цілеспрямований діалог як механізм розуміння. Діалог може сприяти кращому розумінню ідей, проводити дослідження та допомагати персоналізувати інформацію. Цілі учасників зосереджені на максимальному навчанні та налагодженні ефективних стосунків між членами групи, а також на соціальних навичках, необхідних для здійснення спільної роботи. (такі, як лідерство, вміння спілкуватись, установлення довіри, розв'язання конфліктів). Викладачі та студенти аналізують ефективність роботи групи, окреслюють цілі покращення роботи групи, а члени групи встановлюють тісні стосунки та проводять необхідні діалоги для успішного досягнення цілей групи.

Отже, далі назвемо такі плюси для студентів: розмаїття ідей, відкриття, відмінності, враження, збагачення досвіду, відкриття нових можливостей і ресурсів, оцінка темпераменту, збільшення зацікавленості. Достовірним є той факт, що серед методів кооперованого навчання виокремлюють такі: «думай – працюй у парі – ділись; кажи та переключайся; зигзаг; круглий стіл; трьохступеневе інтерв'ю; кути; графіті; навчання разом; команди – ігри – турніри; складана картинка; групова дослідження та інші» [8].

Очевидно, що у процесі спільної навчальної діяльності студенти демонструють високий рівень засвоєння знань та формування навичок, головним чином через те, що слабкі учасники виконують на 20–30% більший обсяг вправ, ніж під час фронтальної роботи. Форма спільної роботи на занятті сприяє виховній функції навчання, оскільки сприяє формуванню особистого колективізму, моральності та людяності. Особливість групової роботи та розподіл функцій та обов'язків між учасниками, обмін думками, взаємоконтроль та взаємооцінка сприяють навчальному процесу.

Основна мета навчання іноземних мов – сформувати в учнів комунікативну компетентність, що охоплює вміння використовувати іноземні мови як засіб спілкування у всіх сферах життя. Завдання педагога – створити практичні умови оволодіння мовою для кожного студента та вибрати метод навчання, який дозволяє кожному з них проявити свою діяльність та творчість.

Уважаємо, що методи кооперованого навчання можна використовувати на різних етапах заняття залежно від його типу, рівня підготовленості

студентів, їх кількості у групі. Варто зазначити, що пара не повинна містити лише інтерактивну роботу, а повинна поєднувати новітні технології з іншими видами діяльності – самостійною роботою, традиційними методами.

Висновки. Отже, численні прийоми та методи «навчання у співпраці» дають викладачу вибір. Однак варто підкреслити, що до кожного заняття потрібна ретельна підготовка, яка вимагає використання інтерактивних видів роботи. Зрештою спочатку необхідно використовувати інноваційні технології із традиційними завданнями, щоб передбачити та уникнути втоми студентів, по-друге, новітні завдання повинні створювати успішну ситуацію для кожного учасника навчального процесу.

Підсумовуючи, варто зазначити, що порівняно з іншими технологіями «навчання у співпраці» має такі позитивні складники: за однаковий час обсяг виконаних завдань є більшим; високі результати оволодіння знаннями й формування вмінь та навичок; учасники вчатьсь співпраці; зростає мотивація до навчання, розвиваються особистісні відносини між студентами; підвищується освітня діяльність. Оскільки педагогічна робота пов'язана в основному зі спілкуванням, тому те, як педагог вибудовує взаємодію зі студентами, колегами й керівниками, яким стратегіям і тактикам віддає перевагу, і впливає на ефективність навчальної й виховної діяльності.

Отже, технологія «навчання у співпраці» – це організація процесу навчання щодо створення атмосфери для активної взаємодії студентів у різних навчальних задачах. Кожен учасник відповідає не лише за результат своєї роботи, але й за

результат роботи всієї групи. Вміння колективно приймати рішення й навички конструктивного спілкування в команді затребувані практикою, тому використання форм взаємодії в освітньому процесі, які побудовані на співпраці й партнерстві, є надзвичайно актуальним. Під час таких занять студенти розширюють пізнавальні особливості, засвоюють значний обсяг матеріалу за короткий проміжок часу, працюють у команді, висловлюють особисту думку, створюють «ситуації успіху».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Нова педагогіка. Навчання у співпраці. URL: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1224-1.html>.
2. Яковлева Т. Освіта в Україні. Використання інноваційних технологій під час вивчення англ. мови. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/21519/.
3. Ворон М. Освіта в Україні. Методична робота в умовах кооперованого навчання. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/1501/>.
4. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід : методичний посібник Київ : А.П.Н., 2002. 136 с.
5. Титар О., Пінчук Г. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/24899.
6. Якименко С. Інноваційні освітні технології у вивченні англійської мови. *Англійська мова та література*. 2015. № 25(467). URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/52127>.
7. Cooperative learning in the secondary school: Maximizing Language Acquisition, Academic Achievement, and Social Development. Daniel D. Holt; Barbara Chips; Diane Wallace. URL: <http://www.ncela.gwu.edu>.
8. Cooperative Learning. Amanda Post. URL: webmaster@atozteacherstuff.com.